

Єретики Дюни

Від часу дії попередньої книги циклу, «Бог-Імператор Дюни» минуло кілька тисячоліть. За цей час людство, як і передбачив Бог-Імператор Лето II, званий тепер Тираном, розселилося на незліченні планети. Цей процес дістав назву Розсіяння, а самі мандрівники стали Загубленими.

Та от Загублені почали масово повертатися до Старої Імперії, батьківщини своїх предків. Невже це є свідченням страшної небезпеки, що загрожує людство і яку теж провидів Тиран? Так, принаймні вважають герої книги. Це Тараза й Одраде, очільниці Бене Гессерит. Вихованець Сестринства і кращий його воєначальник Майлс Тег. Ще один Дункан Айдаго, наділений здібностями, недоступними усім його попередникам-гхола. І пустельна сирота Шіана, що вміє наказувати гігантським червам.

Усіх їх об'єднує Атрідівський генетичний і ментальний спадок, а також те, що всі вони — Єретики Дюни.

Увазі читача пропонується п'ятий, передостанній роман однієї з найзнаменитіших серій в історії світової фантастики.

ФРЕНК ГЕРБЕРТ

ЕРЕТИКИ ДЮНИ

КСД

ЄРЕТИКИ ДЮНИ

FRANK HERBERT

HERETICS OF
DUNE

A Novel

ФРЕНК ГЕРБЕРТ

ЄРЕТИКИ ДЮНИ

Роман

ХАРКІВ
2022 КСД

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2022

ISBN 978-617-12-9434-9 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Перекладено за виданням: Herbert F. Heretics of Dune : A Novel / Frank Herbert. — New York : Ace Books, 1987. — 480 p.

Переклад з англійської *Наталії Михаловської*

Дизайнер обкладинки *Петро Вихорь*

Герберт Ф.

Г37 Єретики Дюни : роман / Френк Герберт ; пер. з англ. Н. Михаловської. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 592 с.

ISBN 978-617-12-9267-3

ISBN 978-0-441-32800-0 (англ.)

Минуло півтори тисячі років, відколи не стало Бога-Імператора Лето II Атріда. Після смерті Тирана Сестринство Бене Гессерит відновило свою давню потугу, проте перед ним постали нові виклики. Превелебні Матері мусять протистояти підступним тлейлаксу і таємничим Всечесним Матронам із дальніх рубежів Усесвіту. Боронити Бене Гессерит Мати Настоятелька Тараза доручає своєму найвідданішому слугі — ментатові-башару Майлсу Тегу. А тим часом із пустельного Ракіса, давньої обителі Бога-Імператора, до Сестринства доходять нові бентежні вісті — з'явилася дівчинка, що вмє наказувати піщаним червам...

УДК 821.111(73)

© Herbert Properties LLC, 1984

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2022

Коли я писав «Дюну»

...у моїй голові бракувало місця для думок про успіх чи провал книжки. Я переймався лише писанням. Шість років досліджень передували тому дню, коли я сів складати розповідь до купи, а сплітання численних запланованих пасом фабули вимагало концентрації, якої я ніколи досі не мав.

Це мала бути розповідь, яка розкривала б міф про месію.

Її метою було створити інший погляд на заселену людьми планету — як на енергетичний механізм.

Вона мусила проникнути у взаємозв'язок політичних і економічних концепцій.

А ще — дослідити абсолютне передбачення та його пастки.

У ній мало йтися про наркотик, який розширює свідомість, і про те, що може статися внаслідок залежності від такої речовини.

Про те, як питна вода стала аналогом нафти та самої води, субстанції, запас якої зменшується з кожним днем.

Отож це мав бути екологічний роман із численними підтекстами, а також — розповідь про людей, їхні людські клопоти через людські цінності, а я мусив тримати перед очима всі ці рівні на кожному етапі книжки.

У моїй голові бракувало місця для думок про щось інше.

Після першої публікації звіти видавців надходили повільно і, як пізніше виявилось, були неточними. Критики повелися суворо. Понад дванадцять видавців відмовилися публікувати текст. Реклами не було. А все-таки щось відбувалося.

Упродовж двох років книгарні та читачі засипали мене скаргами, що не можуть дістати книжки. «Всесвітній каталог»¹ схвалив її. Я постійно отримував телефонні дзвінки з питаннями, чи не заснував я релігійний культ.

Моя відповідь на це була: «О Господи, ні!»

Те, що я описую, — це повільне досягнення успіху. Коли було завершено три перші книги «Дюни», не лишилося сумнівів, що це популярний твір, один із найпопулярніших в історії. Як мені розповідали, у світі продано близько десяти мільйонів його

екземплярів. Тепер найчастіше у мене запитують: «Що означає для вас цей успіх?»

Він став для мене несподіваним. Та я не очікував і провалу. Це була робота, і я її виконав. Деякі частини «Месії Дюни» та «Дітей Дюни» були написані до завершення «Дюни». Вони розросталися деталями під час написання, але основоположна історія зосталася непорушеною. Я був письменником і писав. Успіх означав, що я зможу приділяти писанню більше часу.

Озираючись назад, я розумію, що інстинктивно вчинив слушно. Пишеш не для успіху. Це відвертає частину уваги від писання. Якщо займаєшся цим по-справжньому, то це й усе, що ти робиш: пишеш.

Між тобою і читачем є неписана угода. Якщо хтось зайде до книгарні й витратить тяжко зароблені гроші (енергію) на твою книжку, ти зобов'язаний дати йому трохи розваги. Якогома більше.

Таким і був мій намір увесь цей час.

Френк Герберт

¹ «The Whole Earth Catalog» — американський журнал контркультури та каталог продукції, що його видавав Стюарт Бренд у 1968—1998 роках. (Тут і далі прим. перекл.)

***

Більшість дисциплін є прихованими, їхня мета — не визволити, а обмежити. Не питай «чому?». Будь обережним із «як?». «Чому?» невблаганно веде до парадоксу. «Як?» ув'язнює у світі причин і наслідків. Ті й ті заперечують нескінченність.

Апокрифи Арракіса

— Хіба не казала тобі Тараза, що через наші руки пройшло одинадцять гхол Дункана Айдаго? Цей дванадцятий.

Стара Превелебна Мати Шванг'ю з навмисною гіркотою промовила це, дивлячись із галереї третього поверху вниз на самотню дитину, що гралася на обгородженому травнику. Яскраве полуденне сонце планети Гамму відбивалося від білих стін внутрішнього дворика, наповнюючи його обшир блиском, наче на юного гхолу скеровано прожектор.

«Пройшло через наші руки!» — подумала Превелебна Мати Люцілла. Дозволила собі коротко кивнути, міркуючи, як холодно й безпристрасно поводитися і добирала слова Шванг'ю. *«Ми використали наш запас, посилайте ще!»*

Дитина на травнику мала на вигляд десь дванадцять стандартних років, але у випадку гхоли, в якому ще не пробудилася первісна пам'ять, зовнішність могла бути оманливою. У цю мить хлопчик глянув угору на спостерігачок. Мав міцну статуру, прямий зосереджений погляд з-під чорної шапки каракулевого волосся. Жовте сонце ранньої весни кидало короткі тіні на його стопи. Шкіра була темною від засмаги, коли ж од легкого руху тіла його блакитний комбінезон трохи зсунувся, на лівому плечі відкрилася бліда смуга.

— Ці гхоли не лише дорогі, а й украй небезпечні для нас, — промовила Шванг'ю. Її голос був рівним, позбавленим емоцій, але від цього ще потужнішим. Голос, яким Превелебна Мати Наставниця зверталася до учениці-аколітки. Для Люцілли він став додатковим підтвердженням: Шванг'ю належала до тих, хто відверто протестував проти проекту гхоли.

«Вона спробує взяти над тобою верх», — перестерігала її Тараза.

— *Одинадцяти провалів досить,* — сказала Шванг'ю.

Люцілла глянула на поморщене обличчя Шванг'ю, зненацька подумавши: *«Одного дня я теж стану старою і висохлою. І, можливо, такою ж могутньою в Бене Гессерит»*.

Шванг'ю була маленькою жінкою, довгі роки служби Сестринству залишили численні сліди на її обличчі. Зі своїх попередніх студій Люцілла знала, що звична чорна накидка Шванг'ю приховувала худу постать, яку мало хто бачив, окрім аколіток-покоївок і чоловіків, виділених їй для схрещення. Рот Шванг'ю був широким, нижня губа стиснута віковими зморшками, що віялом розбігалися до випнутого підборіддя. Вона поводитися з різкуватою жорсткістю, яку невтаємничені часто сприймали за гнів. Командирка Твердині Гамму була замкнутішою, ніж більшість Превелебних Матерів.

Люцілла вкотре пошкодувала, що не знає повного обсягу проекту гхоли. Хоча Тараза досить виразно провела межу: *«У питаннях, що стосуються безпеки гхоли, Шванг'ю не варто вірити»*.

— Ми вважаємо, що більшість із попередніх одинадцяти вбили самі тлейлаксу, — промовила Шванг'ю. — Уже це мало б дещо нам пояснити.

Наслідуючи Шванг'ю, Люцілла прийняла спокійну поставу, майже не показуючи емоцій чекання. Її поведінка наче казала: *«Я можу бути значно молодшою за тебе, Шванг'ю, та я теж повна Превелебна Мати»*. Вона відчувала погляд Шванг'ю.

Шванг'ю бачила голограми цієї Люцілли, але як жінка у плоті й крові вона викликала більший неспокій. Без сумніву, була імпринтеркою², що пройшла найкращий вишкіл. Сині на синьому очі, не кореговані лінзами, надавали Люціллі проникливого виразу, що пасував до видовженого овального обличчя. Каптур чорної накидки-аби, зараз відкинутий назад, відкривав каштанове волосся. На потилиці воно було зібране в туго зашпилений вузол, а тоді каскадом спадало по спині. Навіть найбільш строгий одяг не міг повністю приховати пишні Люцілліні груди. Вона походила з генетичної лінії, знаменитої своєю материнською природою, і народила Сестринству вже трьох дітей, двох од того ж батька. Так — каштановолоса чарівниця, з повними грудьми і схильністю до материнства.

— Ти дуже мовчазна, — промовила Шванг'ю. — Це свідчить про те, що Тараза перестерегла тебе переді мною.

— Маєш причини вважати, що вбивці спробують дістатися до цього дванадцятого гхоли? — спитала Люцілла.

— Уже намагалися.

«Дивно, що як замислишся про Шванг'ю, то неодмінно згадаєш слово “єресь”», — подумала Люцілла. Чи серед Превелебних Матерів може існувати єресь? Релігійні підтексти цього слова здавалися недоречними стосовно Бене Гессерит. Як могли постати релігійні рухи між людьми з глибоко маніпулятивним ставленням до всього релігійного?

Люцілла перевела увагу на гхолу, який у цю мить кілька разів перекрутився колесом довкруги дворика. Описавши так повне коло, став і глянув на двох спостерігачок на галереї.

— Який гарний виступ! — пирхнула Шванг'ю. Старечий голос не до кінця замаскував приховану грубість.

Люцілла глянула на Шванг'ю. *Єресь*. Дисиденство не було належним словом. Поняття опозиції не охоплювало того, що можна було відчути у старшій жінці. Було там щось, спроможне розтроцяти Бене Гессерит. Бунт проти Тарази, Превелебної Матері Настоятельки? Неймовірно! Влада Матері Настоятельки була монархічною. Коли Тараза, вислухавши раду та обговорення, ухвалювала рішення, Сестринство зобов'язувалося слухатися.

— Не час творити нові проблеми! — зауважила Шванг'ю.

Значення її слів було ясним. Люди з Розсіяння поверталися, а наміри декого з цих Загублених загрожували Бене Гессерит. *Всечесні Матрони!* Звучить аж надто схоже на «Превелебні Матері».

Люцілла ризикнула трохи розкритися для проби.

— Думаєш, ми мусимо зосередитися на цих Всечесних Матронах із Розсіяння?

— Зосередитися? Ха! Вони не мають наших сил. Не виявляють здорового глузду. І не є володарками меланжу. Наше знання, здобуте завдяки прянощам, — ось чого вони хочуть від нас.

— Можливо, — погодилася Люцілла. Не була схильна повністю поступитися на підставі нечисленних доказів.

— Мати Настоятелька Тараза схибнула з розуму, марно гаючи час із цим гголою, — сказала Шванг'ю.

Люцілла промовчала. Проект гхоли, напевно, розворушив давній неспокій серед сестер. Хай яка невелика, можливість виростити

чергового Квізац Хадераха викликала в них тремтіння гнівного страху. Пхати пальці у пов'язані з червами рештки Тирана! Це було вкрай небезпечно.

— Нам у жодному разі не слід забирати цього гхолу на Ракіс, — пробурмотіла Шванг'ю. — Нехай сонні черви лежать спокійно.

Люцілла знову глянула на хлопчика-гхолу. Він відвернувся від високої галереї з двома Превелебними Матерями, але щось у його поставі вказувало: знає, що про нього розмовляють, чекає їхньої реакції.

— Ти, безсумнівно, розумієш, що тебе викликали, коли він ще надто юний, — сказала Шванг'ю.

— Ніколи не чула про глибокий імпринтинг у такому ранньому віці, — погодилася Люцілла. Дозволила собі легеньку самоіронію в тоні: знала, що Шванг'ю розпізнає цю інтонацію і помилково витлумачить її. Керування прокреацією та всіма пов'язаними з нею потребами було основною спеціальністю Бене Гессерит. Використовуй кохання, але уникай його — ось про що думає зараз Шванг'ю. Аналітики Сестринства знали корені любові. Вивчили їх на достатньо ранній стадії розвитку своєї спільноти, але ніколи не сміли усувати це почуття під час контрольованого схрещення тих, на кого впливали. Терпи кохання, та стережись його — таким було правило. Знай, що любов, закладена у глибини людського генетичного набору, — це сітка безпеки, яка запевняє продовження виду. Використовуй її там, де це необхідно, здійсни імпринтинг обраних осіб (інколи взаємний) заради цілей Сестринства, розумій, що такі особи будуть сполучені могутніми в'язями, непомітними для буденної свідомості. Інші могли б слідкувати за цими сполученнями і планувати наслідки, та пов'язані танцюватимуть під музику, якої не усвідомлюють.

— Я не натякаю, що імпринтинг є помилкою, — промовила Шванг'ю, неправильно зрозумівши мовчання Люцілли.

— Робимо те, що нам наказано, — дорікнула їй Люцілла. Хай тепер Шванг'ю здогадується, що це означає.

— Отже, ти не проти перевезення гхоли на Ракіс, — сказала Шванг'ю. — Цікаво, чи твій послух був би таким безумовним, якби ти дізналася повну історію?

Люцілла глибоко зітхнула. Невже їй зараз відкриють проєкт гхол Дункана Айдаго?

— На Ракісі є маленька дівчинка на ім'я Шіана Бруг, — сповістила Шванг'ю. — Вона вміє наказувати гігантським червам.

Люцілла приховала свою настороженість. *Гігантські черви. Не Шай-Хулуд. Не Шайтан. Гігантські черви.* Передбачений Тираном піщаний вершник нарешті з'явився!

— Це не пуста балаканина, — сказала Шванг'ю у відповідь на мовчання Люцілли.

«Справді ні, — подумала Люцілла. — *І ти називаєш речі описовою міткою, а не за їхнім містичним значенням. Гігантські черви. І ти дійсно думаєш про Тирана, Лето II, чий нескінченний сон несуть у собі ці черви, як перлину свідомості. Так принаймні нас учили вірити*».

Шванг'ю кивнула в бік хлопчика на травнику.

— Думаєш, їхній гхола зможе вплинути на дівчинку, яка наказує червам?

«Нарешті ми зсовуємо маску», — подумала Люцілла.

— Я не відчуваю потреби відповідати на це питання, — сказала вона.

— Ти обережна особа, — зауважила Шванг'ю.

Люцілла вигнула спину дугою, потяглася. *Обережна? Так, справді.* Тараза попереджала її: «У тому, що стосується Шванг'ю, мусиш діяти вкрай обережно, проте швидко. У нас дуже вузьке вікно, в якому ми можемо досягти успіху».

«Успіху в чому?» — замислилася Люцілла. Скоса глянула на Шванг'ю.

— Не розумію, як тлейлаксу зуміли вбити цих одинадцятьох гхол. Як їм удалося пробратися крізь нашу оборону?

— Тепер ми маємо башара, — сказала Шванг'ю. — Можливо, йому вдасться запобігти катастрофі. — З її тону було зрозуміло, що вона в це не вірить.

Мати Настоятелька Тараза казала: «Ти імпринтерка, Люцілло. Діставшись на Гамму, розпізнаєш частину схеми. Але для виконання завдання не потрібний повний план».

— Подумай про ціну! — промовила Шванг'ю, дивлячись на гхолу, який саме присів і смикав пучки трави.

Люцілла знала, що ціна тут ні до чого. Набагато важливішим було відкрите визнання провалу. Сестринство не могло визнати, що припустилося помилки. Та те, що імпринтерку викликали так рано,

було достатньо промовистим. Тараза знала: імпринтерка це побачить і розпізнає частину схеми.

Шванг'ю вказала кістлявою рукою на хлопчика, який повернувся до своєї самотньої гри. Бігав по траві та перевертався.

— Політика, — сказала Шванг'ю.

«Без сумніву, політика Сестринства лежить в основі ересі Шванг'ю», — подумала Люцілла. Делікатність внутрішньої суперечки можна було збагнути з того, що Шванг'ю стала керівницею Твердині на Гамму. Ті, хто опонував Таразі, намагалися не стояти на узбіччі.

Шванг'ю обернулася і прямо глянула на Люціллу. Уже достатньо сказано. Достатньо вислухано і пропущено крізь свідомість, вишколену в пильності Бене Гессерит. Капітула дуже ретельно вибирала цю Люціллу.

Люцілла відчула уважний погляд старшої жінки, але не дозволила, щоб це зачепило найглибше почуття мети, на яке кожна Превелебна Мати може покладатися у мить стресу. *Ось. Дивись скільки хочеш.* Люцілла відвернулася і вигнула губи в легенькій посмішці, пробігаючи поглядом дах навпроти.

Там з'явився чоловік в однострої, озброєний важким лазерострілом. Гянув на двох Превелебних Матерів, а тоді зосередився на хлопчикові внизу.

— Хто це? — спитала Люцілла.

— Патрін, найбільш довірений помічник башара. Каже, що він лише башарів ординарець, але треба бути сліпим і дурним, щоб у це повірити.

Люцілла пильно придивилася до чоловіка навпроти них. Отже, це Патрін. Як казала Тараза, уродженець Гамму. Обраний для цього завдання самим башаром. Худий і білявий, надто літнього віку, щоби бути солдатом, але коли башара викликали з пенсії, то він наполог, аби Патрін розділив із ним цей обов'язок.

Шванг'ю відмітила, з яким неспокоєм Люцілла переводить увагу з Патріна на гхолу. Так, якщо башара викликано з пенсії для сторожі цієї Твердині, то гхолі загрожує справжня небезпека.

Люцілла здригнулася від несподіванки.

— Чого... він...

— Наказ Майлса Тега, — сказала Шванг'ю, назвавши башара на ім'я. — Усі ігри гхоли є тренувальними. Його мускули мусять бути

підготовлені до того дня, коли він поверне собі первісну особистість.

— Але ж те, що він робить унизу, — це не прості вправи, — зауважила Люцілла. Відчула, як її власні мускули відповідають на вивчене тренування.

— Ми приховуємо від цього гхоли тільки таємниці Сестринства, — відповіла Шванг'ю. — Майже все інше, збережене в нашому сховищі знань, може належати йому. — З її тону було зрозуміло, що вона вважає це вкрай недоречним.

— Ніхто не має певності, що цей гхола може стати черговим Квізац Хадерахом, — заперечила Люцілла.

Шванг'ю лише стонула плечима.

Люцілла завмерла, задумавшись. Чи можливо, щоб цей гхола трансформувався у чоловічу версію Превелебної Матері? Зміг би цей Дункан Айдаго навчитися заглядати в такі внутрішні глибини, яких сахається Превелебна Мати?

Шванг'ю почала говорити, її голос збивався на гуркітливе гарчання.

— Схема цього проєкту... їхній план небезпечний. Вони можуть зробити ту ж помилку... — Не договорила.

«Вони, — подумала Люцілла. — Їхній гхола».

— Я віддала б усе, щоб знати напевно, яка в цьому позиція Ікса та Рибомовок, — сказала Люцілла.

— Рибомовки! — Шванг'ю труснула головою від самої згадки про релікт жіночої армії, яка служила колись Тирану й тільки йому. — Вони вірять у правду і справедливість.

Люцілла переборола раптове стискання горла. Шванг'ю зупинилася за крок від виголошення відкритого опору. Що ж, вона тут командує. Політичне правило просте: ті, хто опирається проєктові, мусять за ним стежити, щоб мати змогу перервати його при перших ознаках клопотів. Але там, на травнику, був справжній Дункан Айдаго. Це підтвердили клітинні порівняння та Правдомовці.

Тараза сказала: «Маєш навчити його любові у всіх її формах».

— Він такий юний, — промовила Люцілла, зосередивши всю увагу на гхолі.

— Так, юний, — погодилася Шванг'ю. — Тож припускаю, що ти пробудиш у ньому дитинну відповідь на материнські почуття.

Пізніше... — Шванг'ю знизала плечима.

Люцілла не виявила жодної емоційної реакції. Бене-гессеритка виконує накази. «*Я імпринтерка. Тож...*» Розпорядження Тарази і спеціальний вишкіл імпринтерки визначили конкретний перебіг подій. Люцілла звернулася до Шванг'ю.

— Є жінка з моїм виглядом та моїм голосом. Я маю провести імпринтинг на неї. Можу спитати, хто вона?

— Ні.

Люцілла промовчала. Не сподівалася іншої відповіді, але не раз відзначали, що вона напрочуд схожа на Дарві Одраде, Старшу Матір Безпеки. «*Молода Одраде*», — кілька разів чула Люцілла. Звичайно, вони обидві, Люцілла й Одраде, належали до лінії Атрідів зі значним генетичним спадком потомків Сіони. Рибомовки не мали монополії на ці гени! Та Інші Пам'яті Превелебної Матері, навіть з їхньою лінійною селективністю і обмеженістю лише жіночими предками, забезпечили її важливими вказівками щодо повного обриса проекту гхоли. Люцілла, покладаючись на досвід Джессіки, похованої під генетичними маніпуляціями Сестринства впродовж п'яти тисячоліть, відчувала глибокий страх, який напливав із цього джерела. Це був знайомий взірець. Він викликав таке сильне почуття приреченості, що Люцілла автоматично перейшла до літанії проти страху, як її вчили при першому введенні в ритуали Сестринства.

«Я не повинна боятися. Страх убиває розум. Страх — це маленька смерть, що веде до повного самозабуття. Я зазирну в очі своєму страхові. Я дозволю йому пройти повз мене та крізь мене. І коли він піде геть, я обернуся до нього внутрішнім зором і простежу його шлях. Там, де страх пройде, нічого не зостанеться. Залишуся тільки я».

До Люцілли повернувся спокій.

Шванг'ю, частково відчувши це, дещо знизилла захисний бар'єр. Люцілла не була тупоголовою, не належала до *почесних* Превелебних Матерів з порожнім титулом і підготовкою, насилу достатньою, щоб діяти, не соромлячи Сестринство. Була справжньою, і від неї годі було приховати деякі реакції, навіть якщо це реакції іншої Превелебної Матері. Дуже добре, нехай вона збагне повноту протистояння цьому безумному, цьому небезпечному проєктові!

— Не думаю, що їхній гхола доживе до Ракіса, — промовила Шванг'ю. Люцілла вдала, що її це не зацікавило.

— Розкажи мені про його друзів, — попросила вона.

— У нього немає друзів, лише вчителі.

— Коли я з ними зустрінуся? — Вона не зводила очей із протилежної галереї, де Патрін ліниво сперся об низьку колону, тримаючи наготові важкий лазеростріл. З раптовим потрясінням Люцілла усвідомила, що Патрін стежить за нею. Патрін — посланець башара. Шванг'ю, очевидячки, побачила і зрозуміла це послання. *«Ми стережемо його!»*

— Здогадуюсь, що ти прагнеш зустрітися з Майлсом Тегом, — припустила Шванг'ю.

— І не тільки з ним.

— Не хочеш насамперед налагодити контакт із гголою?

— Я вже налагодила контакт із ним. — Люцілла кивнула в бік обгородженого дворика, на якому майже нерухомо стояв хлопчик, дивлячись на неї. — Він розважливий.

— Про інших я маю тільки звіти, — сказала Шванг'ю, — але підозрюю, що він найрозважливіший з усієї серії.

Люцілла придушила мимовільне здригання, викликане готовністю грубо заперечити словам і поведінці Шванг'ю. У них не було навіть натяку на те, що дитина внизу належить до людської спільноти.

Доки Люцілла це обдумувала, хмари закрили сонце, як часто буває тут о цій порі дня. Холодний вітер повіяв над стінами Твердині, закружляв у дворіку. Хлопчик відвернувся і почав вправлятися швидше, щоб зігрітися.

— Куди він іде, щоб побути наодинці? — спитала Люцілла.

— Найчастіше до своєї кімнати. Пробирав учинити кілька небезпечних вилазок, але ми відбили йому охоту до цього.

— Мусить дуже нас ненавидіти.

— Я в цьому впевнена.

— Мені доведеться зайнятися безпосередньо цим.

— Очевидно, імпринтерка не сумнівається, що зуміє подолати ненависть.

— Я думала про Гізу. — Люцілла кинула Шванг'ю значущий погляд. — Мене дивує, що ти дозволила Гізі зробити таку помилку.

— Я не втручаюся у нормальний процес підготовки гхоли. Якщо хтось із його вчителів обдаровує його щирим почуттям, це не моя проблема.

— Привабливий хлопчик, — сказала Люцілла.

Вони постояли ще трохи, стежачи за тренуванням гхоли Дункана Айдаго. Обидві Превелебні Матері ненадовго задумалися про Гізу, одну з перших учительок, привезену сюди в рамках проекту гхоли. Ставлення Шванг'ю було простим: *«Провал Гізи забезпечило саме Провидіння»*. *«Шванг'ю і Гіза ускладнили моє завдання»*, — це все, про що подумала Люцілла. Жодна з жінок ні на мить не замислилася про те, що ці міркування підтверджують їхні переконання.

Спостерігаючи за хлопчиком на дворіку, Люцілла стала по-новому оцінювати те, чого насправді досягнув Тиран Бог-Імператор. Лето II використовував незліченні втілення цього гхолотипу впродовж тридцяти п'яти століть, одного за одним. А Бог-Імператор Лето II не був звичайною силою природи. Він був найбільшим джаггернаутом в історії людства, що проїхався по всьому: по соціальних системах, по природних і неприродних протистояннях, по формах правління, по ритуалах (як заборонних, так і зобов'язливих), по релігіях — поміркованих і екстатичних. Гнітючий тягар переходу Тирана нічого не обійшов увагою, навіть Бене Гессерит.

Лето II називав це Золотим Шляхом, а гхолотип Дункана Айдаго, що вправлявся зараз унизу, був важливою постаттю у цьому переході. Люцілла вивчила звіти Бене Гессерит, ймовірно, найкращі у світі. Навіть сьогодні на більшості старих Імперських Планет новопошлюблені пари досі бризкали водою на схід і на захід, промовляючи місцеву версію молитви: *«Хай твоє благословення спливає на нас із цієї пожертви, Боже нескінченної сили й нескінченного милосердя»*.

Колись до такого ритуалу змушували Рибомовки і їхнє приручене священство. Та потім він поширився сам собою, ставши загальною внутрішньою вимогою. Навіть найбільші скептики казали: *«Що ж, це не завадить»*. Це був здобуток, яким із роздратованим благоговінням захоплювалися найвидатніші релігійні інженери з Міссіонарії Протективи Бене Гессерит. І за п'ятнадцять століть, що минули від смерті Тирана, Сестринство не спромоглося розблокувати центральний вузол цього приголомшливого здобутку.

— Хто відповідає за релігійне виховання хлопчика? — спитала Люцілла.

— Ніхто, — сказала Шванг'ю. — Навіщо? Якщо він пробудить свою первісну пам'ять, матиме власні ідеї. Ми займемося ними, коли настане така потреба.

Хлопчик унизу закінчив тренування. Не дивлячись на спостерігачок з галереї, покинув обгороджений дворик і ввійшов у широкі двері ліворуч. Патрін теж залишив свою сторожову позицію, не кинувши й погляду на Превелебних Матерів.

— Не дай людям Теґа тебе обдурити, — промовила Шванг'ю. — У них очі на потилиці. Ти знаєш, що рідна мати Теґа була однією з нас. Він навчає цього гхолу речей, якими краще б не ділитися!

2 Імпринтинг — здатність зафіксувати в пам'яті ознаки об'єктів та образи і трансформувати їх у норми поведінки. У світі Дюни імпринтер чи імпринтерка — людина, яка вміє змусити інших до такої фіксації.

***

Вибухи — це, крім іншого, стискання часу. Усі помічені зміни у природному Всесвіті є до певної міри і з певного погляду вибуховими; інакше б їх не помітили. Плавна безперервність змін, якщо їх достатньо вповільнено, проходить непоміченою спостерігачами, час/увага яких є надто короткими. Тому кажу вам, що я бачив зміни, яких ви ніколи б не помітили.

Лето II

Жінка, що стояла в ранковому світлі планети Капітули по той бік столу від Превелебної Матері Настоятельки Альми Мавіс Тарази, була високою і гнучкою. Довга накидка-аба, що оповивала її блискучою чорнотою, спадаючи від пліч до підлоги, не могла повністю приховати грацію кожного руху її тіла.

Тараза схилилася вперед на своєму слідокріслі³ й переглядала пакет даних, що стенографічними знаками Бене Гессерит проектувалися на поверхню стола, лише для її очей.

«Дарві Одраде» — так дисплей ідентифікував жінку навпроти, тоді з'явилася стисла біографія, деталі якої Тараза вже знала. Дисплей мав різні призначення: нагадував Матері Настоятельці потрібні їй відомості, дозволяв за потреби потягти час, вдаючи, наче вона переглядає записи, і служив останнім аргументом, якщо під час розмови постане щось негативне.

«Одраде народила Сестринству дев'ятнадцять дітей» — така інформація пропливла перед очима Тарази. Усі діти від різних батьків. У цьому не було нічого незвичайного, але навіть найпроникливіший погляд не міг би помітити, щоб така серйозна служба Сестринству спотворила тіло Одраде. Обличчя — з довгим носом, відповідними до нього запалими щоками — надавало їй природженої зверхності. Його риси наче збігали вниз, зосереджуючись на вузькому підборідді. Хоча уста були повними й натякали на пристрасну вдачу, яку вона намагалася опанувати.

«На Атрідівські гени завжди можна покладатися», — подумала Тараза.

Віконна завіса за Одраде затріпотіла, жінка озирнулася. Вони перебували в Таразиній ранковій кімнаті, малому й елегантно вмебльованому приміщенні, декорованому різними відтінками зеленої барви. Лише сувора білість Таразиного слідокрісла відділяла її від тла. Вікна-еркери виходили на схід, на сад і травник, на покриті снігом гори планети Капітули, що височіли вдалині.

Не підводячи погляду, Тараза сказала:

— Мене втішило, що ви з Люціллою прийняли доручення. Це значно полегшить моє завдання.

— Я хотіла б зустрітися з цією Люціллою, — промовила Одраде, дивлячись униз, на маківку Тарази. Її голос виявився м'яким контральто.

— Немає потреби, — кашлянула Тараза. — Люцілла — одна з наших найкращих імпринтерок. Кожна з вас, звичайно, отримала ідентичне ліберальне кондиціонування, яке мало приготувати вас до цього завдання.

У недбалому тоні Тарази було щось майже образливе, і лише звичка, набута за довгий час їхнього зв'язку, змусила Одраде придушити негайно ж постале роздратування. Однією з причин цього роздратування було слово «ліберальне», усвідомила вона. Це слово підіймало Атрідів на бунт. Здавалося, що її нагромаджені жіночі пам'яті вдарялися об несвідомі припущення та неперевірені упередження, які стояли за цією концепцією.

«Тільки ліберали справді думають. Тільки ліберали є інтелектуалами. Тільки ліберали розуміють потреби своїх ближніх».

«Скільки порочності сховано у цьому слові! — подумала Одраде. — Скільки найтаємнішого “я”, що вимагає визнання своєї вищості».

Одраде нагадала собі, що Тараза, попри недбалий образливий тон, використала цей термін лише у його католицькому значенні: загальну освіту Люцілли ретельно допасовано до освіти Одраде.

Тараза відкинулася назад, улаштувуючись зручніше, та й далі вдивлялася у дисплей перед нею. Світло зі східних вікон падало їй просто на обличчя, відкидаючи тіні під носом і підборіддям. Тараза, маленька жінка, лише трохи старша за Одраде, зберегла значну частку краси, яка зробила її найнадійнішою розплідницею, надто коли йшлося про складних партнерів. Її обличчя було довгим і овальним, щоки м'яко заокругленими. Чорне волосся, зачесане назад і туго зв'язане,

не приховувало високого чола з помітним трикутним виступом зверху посередині. Коли Тараза говорила, її рот відкривався мінімально: чудовий контроль мимічних рухів. Та зазвичай усю увагу спостерігача привертала до себе її очі: нездоланно чарівні, сині на синьому. Загалом це обличчя скидалося на лагідну маску, яка майже не пропускала назовні справжні емоції.

Одраде розпізнала теперішню позу Матері Настоятельки. Невдовзі Тараза щось пробурмоче сама собі. І справді, як за наказом, Тараза щось пробурмотіла.

Мати Настоятелька роздумувала, дуже уважно слідкуючи за біографією, що пробігала дисплеєм. Її зацікавило багато речей.

Ця думка заспокоїла Одраде. Тараза не вірила в існування чогось такого, як благодійна сила, що охороняє людство. Міссіонарія Протектіва та інтереси Сестринства — це все, що важило у світі Тарази. Добром могло бути лише те, що служило цим інтересам, навіть якщо це махінації давно покійного Тирана. Усе інше було злом. Не можна було вірити пришельцям-чужакам із Розсіяння, надто ж тим потомкам-поворотцям, які назвалися Всечесними Матронами. Лише люди Тарази, навіть ті Превелебні Матері, що опонували їй у Раді, були остаточним ресурсом Бене Гессерит, єдиним, на що можна покластися.

Так і не підвівши очей, Тараза сказала:

— Знаєш, якщо порівняти тисячоліття до Тирана з тими, що настали після його смерті, то зменшення кількості великих конфліктів є феноменальним. Після Тирана їхня кількість знизилася до менш ніж двох відсотків від того, що було раніше.

— Як нам відомо, — зауважила Одраде.

Погляд Тарази помандрував угору, тоді вниз.

— Що?

— Ми не маємо змоги виявити, скільки воєн ведеться за нашим обширом. Ти маєш статистику стосовно людей Розсіяння?

— Звичайно, ні!

— Кажеш, що Лето нас приручив, — промовила Одраде.

— Якщо ти хочеш так це сформулювати. — Тараза відмітила маркером якусь фразу на своєму дисплеї.

— Чи це почасти не було заслугою нашого любого башара Майлса Тега? — спитала Одраде. — Або ж його талановитих попередників?

— Цих людей вибирали ми, — сказала Тараза.

— Не бачу сенсу в цій дискусії про війни, — промовила Одраде. — Як це пов'язано з нашою теперішньою проблемою?

— Дехто вважає, що ми можемо повернутися до стану перед Тираном, а станеться це дуже швидко й дуже недобре.

— О? — Одраде стисла губи.

— Кілька груп з-поміж наших Загублених-поворотців продають зброю кожному, хто хоче чи може її купити.

— Деталі? — спитала Одраде.

— Хитромудра зброя заповняє Гамму, і немає сумніву, що тлейлаксу нагромаджують деяку найгіршу зброю. — Тараза відкинулася на кріслі й потерла скроні. Говорила тихим, замисленим голосом: — Ми вважаємо, що ухвалюємо великі рішення, керуючись найвищими принципами.

Одраде вже й таке бачила раніше.

— Превелебна Мати сумнівається у слушності Бене Гессерит? — сказала вона.

— Сумніваюся? О, ні. Але я відчуваю розгубленість. Ми все життя працюємо для цих високих чистих ідей, і що ж з'ясовуємо в кінці? Дізнаємося, що багато речей, яким ми присвятили життя, походять із дріб'язкових рішень. Вони виникли з прагнень особистого комфорту чи користі й не мають нічого спільного з нашими високими ідеалами. Що насправді поставлено під загрозу, то це певні світські робочі порозуміння стосовно задоволення потреб тих, хто міг ухвалювати ці рішення.

— Я чула, як ти називала це політичною необхідністю, — промовила Одраде.

Тараза говорила, повністю контролюючи свої слова, знову перевівши увагу на дисплей перед нею.

— Якщо ми перетворимо наші судження на жорсткі правила, це стане шляхом до згасання Бене Гессерит.

— Ти не знайдеш дріб'язкових рішень у моїй біографії, — сказала Одраде.

— Я шукаю вад, джерел слабкостей.

— Їх теж не знайдеш.

Тараза приховала усмішку. Розпізнала це егоцентричне зауваження: спосіб Одраде вколоти Матір Настоятельку. Одраде дуже добре

вдавала нетерплячість, хоча насправді змушувала себе застигати в понадчасовому струмені терплячості.

Коли Тараза не піймалася на цю принаду, Одраде повернулася до стану спокійного чекання — легке дихання, врівноважена свідомість. Терплячість прийшла сама собою, без мисленневих зусиль. Сестринство давно навчило її, як ділити минуле й майбутнє на два одночасні паралельні потоки. Стежачи за найближчим оточенням, вона могла збирати фрагменти та уламки свого минулого й переживати їх так, наче вони рухалися по екрану, накладеному на сучасне.

«Робота пам'яті», — подумала Одраде. Необхідні речі слід вийняти й розкласти. Усунути бар'єри. Коли все інше зблідло, ще зосталося її заплутане дитинство.

Колись Одраде жила, як більшість дітей: вдома, з чоловіком і жінкою, які, хоч і не були її батьками, ставилися до неї по-батьківськи, *in loco parentis*⁴. Усі інші діти, яких вона знала, мали подібну ситуацію. У них були тата і мами. Інколи тільки тато працював поза домом. Інколи тільки мама ходила на роботу. У випадку Одраде жінка зоставалася вдома, жодна чужа няня не пильнувала дитину в робочий час. Значно пізніше Одраде довідалася, що її біологічна мати переслала значну грошову суму для такого догляду за дитинкою, щоб приховати її на видному місці.

— Сховала тебе в нас, бо любила, — пояснювала жінка, коли Одраде стала достатньо дорослою, щоб це зрозуміти. — Тому ти ніколи не повинна виказати, що ми не твої справжні батьки.

Як пізніше довідалася Одраде, любов не мала з цим нічого спільного. Превелебні Матері не керувалися такими земними мотивами. А рідна мати Одраде була Сестрою Бене Гессерит.

Усе це розповіли Одраде згідно із первісним планом. Її ім'я: Одраде. Прийомні батьки, коли сердилися, і чужі люди називали її Дарві. Юні подруги, природно, скоротили ім'я до Дар.

Але не все пішло за початковим планом. Одраде згадала вузьке ліжко в кімнаті з барвистими малюнками тварин і фантастичними пейзажами на пастельно-блакитних стінах. Білі завіси повівали у вікні під лагідним вітерцем весни і літа. Одраде згадала стрибання на вузькому ліжку — чудову й веселу гру: вгору, вниз, вгору, вниз. Багато сміху. Руки піймали її у стрибку й міцно притулили. Це були чоловічі руки: кругле обличчя з маленькими вусиками, що лоскотали її до

хихотіння. Коли вона стрибала, ліжко вдарялося об стіну, і на стіні з'явилися вибоїни від цього гоцання.

Зараз Одраде програвала цей спогад, не маючи охоти вкидати його у криницю раціональності. Сліди на стіні. Сліди сміху та радості. Такі незначні, а так багато означають.

Дивно, що останнім часом вона дедалі частіше думала про тата. Не всі спогади були веселими. Інколи він бував сумним і сердитим, попереджав маму, щоб вона «не надто втягувалася». На його обличчі часто з'являлося роздратування. Коли був у поганому настрої, в голосі чулося гарчання. Тоді мама поводитися тихо, її погляд ставав стурбованим. Одраде відчувала стурбованість і страх мами та гнівалася на чоловіка. Але жінка краще знала, як впоратися з ним. Цілувала його в карк, гладила по щоці, щось шепотіла у вухо.

Ці древні «природні» емоції змусили аналітика-проктора Бене Гессерит багато напрацюватися з Одраде, аби їх позбутися. Та навіть тепер zostалися рештки, які можна було вийняти і вкинути. Навіть тепер Одраде знала, що не все це зникло.

Дивлячись, як пильно Тараза вивчає біографічний запис, Одраде замислилася, чи це та вада, яку шукає Мати Настоятельница.

«Вони вже певно знають, що я можу впоратися з емоціями тих ранніх часів».

Це все було так давно. Хоча вона мусила зізнатися, що спогади про тих людей, чоловіка і жінку, залишаються в ній. Ці образи в пам'яті так сильно зв'язані з нею, що ніколи не могли повністю стертися. Особливо мама.

Превелебна Мати, що народила Одраде, у крайній скруті помістила її в цій схованці на Гамму з причин, які тепер Одраде розуміла аж надто добре. Одраде не тримала образи. Це було необхідним, щоб вони обидві вижили. Проблеми постали з факту, що прийомна мати дала Одраде те, що дає своїм дітям більшість матерів, те, чому так не довіряє Сестринство, — любов.

Коли прийшли Превелебні Матері, прийомна мати не протестувала проти того, щоб у неї забрали її дитину. Дві Превелебні Матері прибули з цілим гуртом опікунів-прокторів чоловічої та жіночої статей. Пізніше Одраде витратила багато часу, щоб зрозуміти значення цього руйнівного моменту. У глибині серця жінка знала, що настане день розлуки. Це було питанням часу. Попри це, коли дні ставали

літами, майже шістьма стандартними роками, жінка посміла сподіватися.

Тоді прийшли Превелебні Матері зі своїми дужими слугами. Вони просто чекали безпечного часу, доки не впевнилися, що жоден мисливець не знає про потомка Атрідів, запланованого Бене Гессерит.

Одраде побачила, як прийомній матері вручили велику грошову суму. Жінка кинула гроші на підлогу. Та не заперечила жодним словом. Дорослі на цій сцені знали, на чийому боці сила.

Викликаючи з пам'яті ці спресовані емоції, Одраде досі бачила, як жінка сідає на крісло з рівною спинкою, що стояло біля вікна на вулицю, як обхоплює себе руками й погойдується назад-уперед, назад-уперед. Без жодного звуку.

Превелебні Матері скористалися Голосом і своїми спритними штучками, димом дурманного зілля та власною владною присутністю, щоб заманити Одраде до повозу, який їх чекав.

— Це ненадовго. Нас прислала твоя справжня мати.

Одраде відчувала обман, але цікавість перемогла. *Моя справжня мати!*

Жінку, що була єдиною відомою їй матір'ю, Одраде востаннє побачила як постать біля вікна, яка, обхопивши себе руками, погойдувалася назад-уперед зі смутком на обличчі. Пізніше, коли Одраде заговорила про повернення до жінки, це пам'ятевидіння внесли до базового уроку Бене Гессерит.

«Любов призводить до страждання. Любов — дуже древня сила, яка свого часу служила своїй меті, але тепер вона вже не є необхідною для виживання виду. Пам'ятай про помилку цієї жінки, про її біль».

У підліткові роки Одраде дещо змінила свою мрію. Вона справді повернеться, ставши повною Превелебною Матір'ю. Повернеться і знайде ту люблячу жінку, знайде, хоча не знає її імені, крім «мама» та «Сібія». Одраде згадала сміх дорослих, коли вони називали жінку Сібією.

Мама Сібія.

Та Сестри викрили цю мрію і розшукали її джерело. Це теж було внесено до уроку.

«Мріяння — це перше пробудження того, що ми називаємо багатопотоковістю. Це основоположне знаряддя раціонального

мислення. Завдяки йому можеш очищати свідомість, щоб краще думати».

Багатотоковість.

Одраде зосередилася на Таразі за ранковим столом. Дитячу травму слід обережно помістити в реконструйований пам'ятепростір. Усе це було давно, на Гамму, планеті, яку мешканці Дана відбудували після Голодних Часів та Розсіяння. Мешканці Дана, за тих днів — Каладана. Одраде міцно трималася раціонального мислення, користаючись підтримкою Інших Пам'ятей, що з'явилися в її свідомості під час Агонії прянощів, коли вона дійсно стала повною Превелебною Матір'ю.

Багатотоковість... фільтр свідомості... Інші Пам'яті.

Які могутні знаряддя вручило їй Сестринство. Які небезпечні знаряддя. Усі ці інші життя лежали відразу ж за завісою свідомості. Знаряддя виживання, а не спосіб заспокоїти пусту цікавість.

Заговорила Тараза, витлумачуючи матеріали, що пробігали їй перед очима.

— Ти надміру заглиблюєшся у свої Інші Пам'яті. Це висмоктує енергію, яку краще зберігати. — Сині на синьому очі Матері Настоятельки кинули на Одраде проникливий погляд. — Інколи ти доходиш до краю тілесної витривалості. Це може спричинити твою передчасну смерть.

— Я обережна з прянощами, Мати.

— І добре, що так! Тіло може прийняти лише обмежену кількість меланжу, обмежену кількість блукань у минулому.

— Ти знайшла мою ваду? — спитала Одраде.

— Гамму! — Одне слово, варте цілої промови.

Одраде знала. Неунікна травма років, згаяних на Гамму. Розпорошення, яке слід було викоринити і зробити раціонально прийнятним.

— Але мене послано на Ракіс, — промовила Одраде.

— І не забувай афоризми поміркованості. Пам'ятай, хто ти!

Тараза знову схилилася над своїм дисплеєм.

«Я Одраде», — подумала Одраде.

У школах Бене Гессерит перші імена мали тенденцію зникати, учениць записували й викликали за прізвищами. Друзі та знайомі звикли використовувати саме ці прізвища зі списків. Рано

довідувалися, що доступ до таємниць чи інтимних імен — це древній спосіб піймати когось у пастку почуттів.

Таразі, на три класи старшій за Одраде, доручили «товаришувати з молодшою дівчинкою» — навмисний зв'язок, створений пильними вчителями.

«Товаришування» певним чином означало панування над молодшою, але містило також основоположні принципи, які можна було краще засвоїти від ближчої віком подруги. Тараза, маючи доступ до особистих записів підопічної, почала називати молодшу дівчинку «Дар». Одраде у відповідь стала звати Таразу «Тар». Ці два імені начебто склеїлися до купи — Дар і Тар. Навіть після того, як Превелебні Матері підслухали це й винесли дівчаткам догани, вони інколи порушували заборону, хоча б для розваги.

— Дар і Тар, — сказала Одраде, дивлячись на Таразу.

Куточки губ Тарази здригнулися в усмішці.

— Що такого знайшлося в моїх записах, чого б ти не бачила вже кілька разів? — спитала Одраде.

Тараза відкинулася назад і почекала, щоб слідокрісло пристосувалося до нової позиції. Опустила складені долоні на поверхню стола, глянула на молодшу жінку.

«Насправді не надто молодшу», — подумала Тараза.

А все ж від шкільних часів Тараза в думках вважала Одраде молодшою, і це утворювало між ними прогалину, яка не зникала навіть із плином часу.

— На початку будь обережною, Дар, — сказала Тараза.

— Цей проєкт давно вже минув початкову стадію, — промовила Одраде.

— Але твоя участь у ньому саме починається. А ми вступаємо в такий початок, на який ніколи досі не зважувалися.

— І тепер я знатиму повний обсяг проєкту гхоли?

— Ні.

І це все. Усі аргументи високорівневого диспуту, всі «необхідно знати» можна відкинути одним словом. Але Одраде зрозуміла. Існував організаційний порядок, усталений первісною Капітулою Бене Гессерит, який із невеликими змінами зберігався впродовж тисячоліть. Підрозділи Бене Гессерит було розсічено жорсткими вертикальними й горизонтальними бар'єрами, поділено на ізольовані групи, лише на

вершині об'єднані спільним командуванням. Обов'язки (тобто «приписані ролі») виконувалися всередині відсепарованої клітини. Активні учасниці однієї клітини не знали своїх відповідниць із паралельної.

«Але я знаю, що Превелебна Мати Люцілла входить до паралельної клітини, — подумала Одраде. — Це логічна відповідь».

Вона розпізнала необхідність. Це був древній вірець, скопійований з конспіративних революційних організацій. Бене Гессерит завжди вважали себе перманентними революціонерками. Революцію лише тимчасово пригальмували за Тирана Лето II.

«Пригальмували, але не зупинили й не змінили напрямку», — нагадала собі Одраде.

— Скажи мені, — промовила Тараза, — чи відчуваєш ти якусь пряму небезпеку для Сестринства в тому, що маєш зробити?

Це було одне з особливих запитань Тарази. Одраде навчилася відповідати на них, керуючись безсловесним інстинктом, який пізніше можна було втілити у словесній формі.

— Якщо не діятимемо, буде гірше, — швидко сказала вона.

— Ми вирішили, що це буде небезпечно, — мовила Тараза. Говорила сухим, відчуженим голосом. Тараза не любила викликати назовні цей талант Одраде. Молодша жінка мала пророчий інстинкт викривати загрози Сестринству. Він, звичайно, походив із дикого впливу на її генетичну лінію — Атріди з їхніми небезпечними талантами. У розплідних папках Одраде була спеціальна помітка: «Ретельне випробування всього потомства». Двох із цього потомства потай умертвили.

«Мені не слід було пробуджувати талант Одраде, навіть на мить», — подумала Тараза. Та інколи спокуса була надто сильною.

Тараза вимкнула проектор, відправила його в заглиблення і далі говорила, дивлячись на порожню поверхню стола:

— Навіть якщо знайдеш ідеального плідника, не смієш схрещуватися без нашого дозволу, перебуваючи далеко від нас.

— Помилка моєї рідної матері, — зауважила Одраде.

— Помилка твоєї рідної матері полягала в тому, що її розпізнали під час схрещення!

Одраде вже чула це раніше. Щось у лінії Атрідів вимагало найпильнішого моніторингу з боку Розпорядниць схрещення.

Очевидно, дикий талант. Вона знала про дикий талант, генетичну силу, яка створила Квізац Хадераха й Тирана. Проте чого саме шукали ці Розпорядниці схрещення? Чи був їхній підхід переважно негативним? Більше жодного небезпечного народження! Одраде не бачила жодної своєї дитини після народження, що не було дивиною для Сестринства. І ніколи не бачила жодного запису в своїй генетичній папці. І тут Сестринство діяло, ретельно розділяючи владу.

«І ці більш ранні обмеження моїх Інших Пам'ятей!»

Знайшла незаповнені місця у своїй пам'яті, відкрила їх. Імовірно, лише Тараза та, можливо, дві інші радниці (найімовірніше, Беллонда та ще одна старша Превелебна Мати) мали вищий рівень доступу до такої розплідної інформації.

Чи Тараза й ці інші справді поклялися радше вмерти, ніж передати привілейовану інформацію сторонній особі? Врешті-решт, існував детально розписаний ритуал спадкоємства на випадок, якби Превелебна Мати померла далеко від сестер, не маючи змоги передати внутрішні життя. До цього ритуалу часто вдавалися за правління Тирана. Жахливий період! Знати, що революційні клітини Сестринства цілковито прозорі для нього! Монстр! Вона знала, що Сестри ніколи не ошукували себе ілюзією, наче Лето II утримувався від знищення Бене Гессерит через якусь глибоко вкорінену вірність своїй бабусі, леді Джессіці.

«Ти там, Джессіко?»

Одраде відчула рух у глибині. Провал однієї Превелебної Матері: дозволила собі закохатися! Така дрібниця, та які великі наслідки. Тридцять п'ять сотень літ тиранії!

Золотий Шлях. Нескінченний? А як же втрачені мегатрильйони зниклих у Розсіянні? Яку загрозу становили ті Загублені, що тепер повертаються?

Немов читаючи думки Одраде, що вона, здається, інколи робила, Тараза промовила:

— Ці Розпорощені зовні... тільки й чекають змоги напасти.

Одраде чула аргументи: з одного боку небезпека, з другого — щось магнетично привабливе. Стільки чудових невідомих. Чого тільки не змогло б зробити з цими невикористаними людськими ресурсами Сестринство, таланти якого впродовж тисячоліть шліфувалися меланжем? Подумай про незліченні нові генотипи! Подумай про

потенційні таланти, що вільно ширяють у світах, де можуть загубитися назавжди!

— Це незнання породжує найбільший жах, — сказала Одраде.

— І найбільші амбіції, — додала Тараза.

— То я лечу на Ракіс?

— У належний час. Я вважаю, що ти впораєшся із завданням.

— Інакше ти мені б його не доручила.

Це був їхній давній обмін словесними уколами, ще зі шкільних часів. Проте Тараза усвідомила, що втяглася у нього всупереч волі. Надто багато спогадів пов'язувало їх обох: Дар і Тар. Слід за цим стежити!

— Пам'ятай, кому належить твоя вірність, — промовила Тараза.

[3](#) Слідокрісло — у світі Дюни біоінженерний об'єкт у формі крісла.

[4](#) Як батьки (лат.).

***

Існування не-кораблів створює можливість знищення цілих планет без відомсти. До планети може бути послано великий об'єкт, астероїд чи його еквівалент. Або ж можна розпалити ворожнечу між людьми, вчинивши сексуальну диверсію, а тоді озброїти їх, щоб вони самі себе знищили. Ці Всечесні Матрони, схоже, віддають перевагу останній техніці.

Аналіз Бене Гессерит

Зі свого місця на дворику Дункан Айдаго не зводив очей зі спостерігачів угорі, навіть коли здавалося, що він зайнятий геть іншим. Там, звичайно, був Патрін, але на Патріна байдуже. Усю увагу Дункана привертала Превелебні Матері навпроти нього. «Новенька», — подумав він, побачивши Люціллу. Ця думка наповнила його хвилиною збудження, яке він розрядив, розпочавши нове тренування.

Закінчив три перші комплекси тренувальних ігор, складені Майлсом Теґом, здогадуючись, що Патрін відзвітує, як добре він упорався. Дункан любив Теґа та старого Патріна й відчував, що це почуття взаємне. Проте ця нова Превелебна Мати — її присутність натякала на цікаві зміни. Насамперед вона була молодшою за інших. А ще ця новенька не намагалася приховати очей, які видавали її належність до Бене Гессерит. Уперше глянувши на Шванг'ю, він зустрівся з очима, схованими за контактними лінзами, що симулювали звичайні зіниці, без ознак залежності, і ледь почервонілі білки. Чув, як одна з аколіток Твердині казала, що лінзи Шванг'ю коригували теж «астигматизм, допустимий, бо компенсується цінними рисами її генетичної лінії, які вона передає потомству».

Тоді Дункан мало що зрозумів у цьому зауваженні, але обнишпорив бібліотеку Твердині, шукаючи пояснень, які виявилися нечисленними й дуже урізаними. Сама Шванг'ю обрубала всі питання на цю тему, а поведінка його вчителів підказала Дункану, що вона сердилася. Звикла зривати свій гнів на інших.

Дункан підозрював, що насправді її роздратовало бажання довідатися, чи вона не його мати.

Він уже давно знав, що не такий, як усі. На складній території Твердині Бене Гессерит були місця, куди йому заборонено заходити. Він знайшов способи обійти такі заборони та часто заглядав крізь товсті пласкляні шибки й відчинені вікна на вартових і розлогі обшири розчищеного терену, які можна було накрити вогнем зі стратегічно розміщених бункерів. Сам Майлс Теґ учив його, яким важливим є таке накриття.

Тепер ця планета звалася Гамму. Колись вона була відома як Г'єді Прайм, але хтось на ім'я Гурні Галлек змінив це. Усе це древня історія. Нудні речі. У планетній грязюці досі залишався слабкий запах горілої олії від доданіанських часів. Учителі пояснювали йому, що це змінили тисячоліття спеціальних насаджень. Він бачив частину тих насаджень із Твердині. Її оточували ліси — хвойні та листяні.

Далі таємно стежачи за Превелебними Матерями, Дункан кілька разів перекрутився колесом. Рухаючись, напружував ударні м'язи, як учив його Теґ.

А ще Теґ навчав його планетарної оборони. Гамму оточували орбітальні супутники-монітори, команди яких не могли тримати на борту своїх сімей. Сім'ї залишалися тут, на Гамму, як заручники пильності орбітальної сторожі. Десь серед космічних кораблів пролітали невидимі не-кораблі, до екіпажів яких входили тільки люди башара та Сестер Бене Гессерит.

— Я не взявся б за це доручення без повного командування всіма оборонними приготуваннями, — пояснював Теґ.

Дункан зрозумів, що «цим дорученням» був він. Твердиня мала захищати його. Теґові орбітальні монітори, зокрема й не-кораблі, мали захищати Твердиню.

Це все було частиною військової освіти, елементи якої здавалися Дункану звідкись знайомими. Довідавшись, як захищати позірно вразливу планету від космічних атак, він знав, коли ці захисні установки правильно розставлені. Система була напрочуд складною, але її елементи вдалося ідентифікувати і зрозуміти. Наприклад, постійний моніторинг атмосфери і складу крові мешканців Гамму. Всюди були лікарі сукійської школи, яких оплачували Бене Гессерит.

— Хвороби — це зброя, — казав Теґ. — Наш захист від хвороб мусить бути точно налаштованим.

Тег часто критикував пасивну оборону. Називав її «витвором ментальності облоги, що, як давно відомо, спричиняє смертельну слабкість».

Коли Тег заводив мову про мілітарні інструкції, Дункан уважно слухав. Патрін і бібліотечні записи підтверджували, що ментат башар Майлс Тег був знаменитим військовим керівником Бене Гессерит. Патрін часто згадував їхню спільну службу, і в цих спогадах Тег завжди поставав героєм.

— Мобільність — це ключ до військового успіху, — говорив Тег. — Якщо ти зв'язаний у фортецях, навіть усепланетних, то ти, врешті-решт, вразливий.

Тег не надто переймався Гамму.

— Бачу, ти вже знаєш, що колись це місце називалося Г'єді Прайм. Харконнени, які тут правили, дечого нас навчили. Завдяки їм ми краще знаємо, якими жахливо брутальними бувають люди.

Згадуючи це, Дункан помітив, що дві Превелебні Матері, які стежили за ним із галереї, вочевидь, обговорювали його.

«Я — доручення цієї нової?»

Дункан не любив, коли за ним стежили, і сподівався, що нова дозволить йому мати трохи часу для себе самого. Вона не здавалася суворою. Не те що Шванг'ю.

Продовжуючи вправи, Дункан синхронізував їх зі своєю особистою літанією: *«Проклята Шванг'ю! Проклята Шванг'ю!»*

Він ненавидів Шванг'ю від дев'ятого року життя. Думав, що вона не знає про його ненависть. Імовірно, вона геть забула про інцидент, який розпалив цю ненависть.

Йому ледь виповнилося дев'ять, коли він зумів прослизнути повз внутрішню охорону в тунель, що вів до одного з бункерів. У тунелі пахло пліснявою. Світло було тьмяне, скрізь вогко. Він устиг виглянути крізь бійницю, перш ніж його піймали й відтягли назад, до центру Твердині.

Наслідком цієї вилазки стала сувора лекція від Шванг'ю, далекої і грізної постаті, чії накази мусили бути виконані. Так він і досі про неї думав, хоча тоді довідався про командний голос Бене Гессерит — витончений звуковий інструмент, що міг зламати волю нетренованого слухача.

Слід підкорятися їй.

— Через тебе весь вартовий підрозділ зазнав дисциплінарного стягнення, — сказала Шванг'ю. — Їх буде суворо покарано.

Це була найстрашніша частина її лекції. Дункан любив деяких вартових, інколи з кількома з них по-справжньому бавився, сміючись і перекидаючись. Його пустощі — прокрадання до бункера — нашкодили його друзям.

Дункан знав, що означає бути покараним.

«Проклята Шванг'ю! Проклята Шванг'ю!»

Після лекції Шванг'ю Дункан побіг до своєї головної на ту мить учительки, Превелебної Матері Тамелейн, чергової зморщеної старої з холодними й відчуженими манерами, білосніжним волоссям над вузьким обличчям і пергаментною шкірою. Зажадав від Тамелейн деталей, як покарають його вартових. Несподівано Тамелейн замислилася, її голос скидався на скрегіт піску об дерево.

— Покарання? Ну-ну.

Вони перебували в малій навчальній кімнаті, на затиллі великої зали для занять, куди Тамелейн заходила щовечора, аби приготуватися до завтрашніх уроків. Це було сховище бульбашкових і катушкових рідерів та інших хитромудрих засобів зберігання і пошуку інформації. Дунканові ця кімната подобалася набагато більше, ніж бібліотека, але йому не дозволяли перебувати тут без нагляду. Це було ясне приміщення, освітлене численними кулями на силових підвісках. Коли він сюди увірвався, Тамелейн повернулася від стола, за яким готувала для нього уроки.

— У наших найвищих покараннях завжди є щось зі священної учти, — сказала вона. — Вартові, звичайно, зазнають найвищої кари.

— Учти? — Дункан був здивований.

Тамелейн повністю обернулася на своєму поворотному кріслі та глянула йому просто в очі. Її сталеві зуби блиснули при яскравому світлі.

— Історія рідко буває доброю для тих, хто мусить бути покараний, — промовила вона.

При слові «історія» Дункан здригнувся. Це був один із сигналів Тамелейн. Мусила виголосити урок, черговий нудний урок.

— Покарання Бене Гессерит неможливо забути.

Дункан зосередився на старечих устах Тамелейн, раптом відчувши, що вона говорить про власний болісний досвід. Він налаштувався

дізнатися щось цікаве!

— Наші покарання неодмінно містять у собі урок, — сказала Тамелейн. — Це значно більше, ніж біль.

Дункан сів на долівку їй біля ніг. З цього місця Тамелейн була зловісною постаттю, закутаною в чорне.

— Ми не караємо остаточним стражданням, — продовжила вона. — Це страждання зарезервовано для переходу Превелебної Матері через прянощі.

Дункан кивнув. Бібліотечні записи згадували «Агонію прянощів», таємниче випробування, яке витворювало Превелебну Матір.

— А все-таки найвищі покарання болісні, — вела далі Тамелейн. — Їй емоційно болісні також. Емоція, викликана покаранням, завжди є тим, що ми оцінюємо як найбільшу слабкість покараного. Таким чином ми посилюємо кару.

Її слова наповнили Дункана неясним острахом. Що зроблять з його вартовими? Він не міг говорити, але в цьому не було потреби. Тамелейн ще не закінчила.

— Покарання завжди закінчується десертом, — сказала вона й ляснула долоньями об коліна.

Дункан насупився. Десертом? Це частина учти. Як учта може бути покаранням?

— Це не справжня учта, а її ідея, — промовила Тамелейн. Одна з її пазуристих рук описувала в повітрі коло. — На десерт приходить щось цілковито несподіване. Покараний думає: «Ах, нарешті мені пробачили». Розумієш?

Дункан заперечно похитав головою. Ні, він не розумів.

— Це солодкість тієї миті, — пояснила вона. — Ти пройшов через усі стадії цієї болісної учти і врешті дістався тієї частини, якою можеш насолодитися. Але! Коли ти нею насолоджуєшся, у *той самий момент* настає найболісніша мить, *розуміння*, що це не прикінцева приємність. Звісно, ні. Це остаточний біль найвищого покарання. Він міститься в уроці Бене Гессерит.

— Але що вона зробить із цими вартовими? — вирвалося у Дункана.

— Не можу сказати, якими будуть конкретні елементи індивідуальних покарань. Не маю потреби знати. Можу лише сказати, що для кожного з них це відбуватиметься по-різному.

Тамелейн нічого більше не сказала. Повернулася до підготовки уроків.

— Завтра продовжимо, — промовила вона. — Вчитимешся розпізнавати джерела різних акцентів розмовного галаху.

Ніхто інший, зокрема й Тег і Патрін, не відповів на його питання про покарання. Навіть вартові, яких він побачив пізніше, уникали розмов про свої випробування. Дехто відразу ж обривав його, і більше ніхто не хотів з ним гратися. Ніхто з покараних не прощав його. Це було ясно.

«Проклята Шванг'ю! Проклята Шванг'ю!..»

Тоді й зародилася його глибока ненависть до неї. Ця ненависть поширилася на всіх старих відьом. Чи ця нова молода була такою ж, як і старі?

«Проклята Шванг'ю!»

Коли він зажадав од Шванг'ю відповіді, чому вона покарала вартових, та подумала, а тоді сказала:

— Тут, на Гамму, ти в небезпеці. Є люди, які хотіли б завдати тобі шкоди.

Дункан не спитав чому. На такі питання йому теж ніколи не відповідали. Навіть Тег не відповідав, хоча сама його присутність свідчила про небезпеку.

А Майлс Тег був ментатом, що мусив знати багато відповідей. Дункан часто бачив, як очі старого зблискували, а думки тим часом відлітали кудись далеко. Та не було ментатської відповіді на такі питання: чому ми на Гамму? Від кого ти мене стережеш? Хто мої батьки?

У відповідь Тег мовчав, іноді кажучи: «Не можу тобі розповісти».

З бібліотеки не було жодної користі. Він виявив це, коли мав усього вісім літ, а його головною вчителькою була невдала Превелебна Мати на ім'я Луран Гіза — не така древня, як Шванг'ю, а все ж років їй було чимало, не менш як сотня.

На його вимогу бібліотека давала інформацію про Гамму/Г'еді Прайм, про Харконненів і їхнє падіння, про різні конфлікти, в яких командував Тег. Жодна з цих битв не була надто кривавою; кілька коментаторів згадували «досконалу дипломатію» Тега. Але, вивчаючи одну інформацію за іншою, Дункан дізнався про часи Бога-Імператора та його приручення підданих. Цей період заволодів увагою Дункана на

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ